

Міністерство освіти і науки України
Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету»

СИЛАБУС

Дисципліна

ВВПШ 3.2.28. Орфоепічний практикум

для здобувачів освіти спеціальності 035 Філологія
ОС «Молодший бакалавр»

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Відділення гуманітарної освіти
Предметна (циклова) комісія викладачів філологічних дисциплін

1. Короткий опис дисципліни та контактна інформація викладача

Назва курсу	Орфоепічний практикум
Назва спеціальності	035 Філологія
Назва освітньої програми	Українська мова та література, освітній ступінь: «Молодший бакалавр»
Статус дисципліни	вибіркова
Семестр вивчення	3
Мова викладання	українська
Кількість кредитів ЄКТС	3
Загальний обсяг годин	90 год.
Лекційні заняття	14 год.
Практичні / семінарські заняття	20 год.
Самостійна та індивідуальна робота	56 год.
Форма підсумкового контролю	залік
Викладач	Філак Ірина Ярославівна , канд. філол. наук, Доцент кафедри української мови УжНУ, викладач філологічних дисциплін предметної (циклової) комісії викладачів філологічних дисциплін ВСП «ГПФК МДУ»
E-mail	filakfelix19@ukr.net
Консультації	Очні / Онлайн (за потреби)

Компетентності та результати навчання

Навчальна дисципліна передбачає такі **компетентності**: інтегральну, загальні та фахові.

Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 10. Здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях, для всебічного розвитку особистості, забезпечувати якість роботи, що виконується.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 2. Здатність застосовувати в професійній діяльності фахові знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання, сучасний стан та перспективи української мови у Європейському просторі.

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, планування, проведення дослідно-пошукової, наукової діяльності.

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв’язання професійних завдань, формувати власну думку та приймати рішення, генерувати нові проекти та ідеї.

Результати навчання (РН):

РН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати, застосовувати принцип науковості при викладі загальномовних фактів.

РН 5. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.

РН 16. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання.

РН 17. Мати навички управління, розробки, реалізації комплексних дій, проєктів при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності, нести відповідальність за прийняття та виконання рішень у непередбачуваних умовах.

2. Тематичний план дисципліни ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. ВСТУП

Предмет і завдання орфоєпії. З історії української орфоєпії. Орфоєпічна норма. Основні причини порушення орфоєпічних норм. Види орфоєпічних помилок. Орфоєпічні словники української мови і їх характеристика. Орфоєпічний аналіз. Методика вивчення орфоєпії в школі.

Тема 2. БУДОВА МОВЛЕННСВОГО АПАРАТУ ЛЮДИНИ. ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ

Мовний апарат: а) органи дихання; б) органи голосоутворення; в) органи артикуляції. Розвиток дихання (фізіологічного й фонаційного). Умови правильного дихання. Голос. Основні властивості голосу. Головні гігієнічні вимоги до голосу. Тренування голосу. Дикція.

Тема 3. ВИМОВА ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Літературна вимова і наголос. Вимова наголошених голосних звуків. Ненаголошені [e] та [u], їх вимова й передача на письмі. Правила вимови звуків [i], [a], [o], [y]. Вимова [i] та [u] в словах іншомовного походження. Можливі варіанти вимови голосних звуків. Орфоєпічний аналіз шляхом транскрибування прочитаного й почутого (тексти та фономатеріали).

Тема 4. ВИМОВА ПРИГОЛОСНИХ ЗВУКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Вимова шумних дзвінких приголосних звуків перед: а) голосними [u], [a], [o], [e], [y]; б) голосним [i]; в) у кінці складу; г) у кінці слова. Вимова дзвінких приголосних у сполученні з іншими приголосними. Прийменник з і префікс з- перед глухими приголосними. Вимова звука [з] у префіксах *роз-*, *без-* та в прийменнику *без*.

Фонемна кореляція [z] і [r]. Історія звуків [z] і [r] в українській мові. Нормативні варіанти [z] і [r] у словах. Змішування [z] і [r]. Вимова звука [z] у середині слова перед глухими. Поширення в українській літературній мові фрикативного [z] у словах іншомовного походження.

Вимова глухих приголосних звуків. Вимова глухих перед дзвінками в середині складу. Вимова глухих у кінці слова. Вимова й передача на письмі початкового префіксального [с], що постав унаслідок уподібнення до наступних глухих приголосних.

Вимова губних приголосних звуків. Вимова губних приголосних у кінці слова. Вимова губних перед усіма голосними, крім [i]. Характер розрізнення вимови губних приголосних перед [i].

Вимова шиплячих приголосних звуків. Вимова шиплячих звуків у кінці слова й складу. Вимова орфографічного сполучення [чн] та вимовні варіанти [чн] і [шн]. Вимова африкати [дж]. Вимова сполучень шиплячий + свистячий та свистячий + шиплячий.

Вимова зубних приголосних звуків. Вимова зубних приголосних [з], [с], [ц], [л], [т] та ін. перед іншими м'якими приголосними. Вимова зубних приголосних у суфіксах *-ськ-*, *-зьк-*, *-цьк-*. Вимова зубних приголосних перед звуком [i] незалежно від його походження. Пом'якшена вимова приголосного [ц'] у кінці слова та в суфіксі *-иц'а*. Вимова [ц] у запозичених та звуконаслідувальних словах. Вимова африкат [дж], [дж'].

Інші випадки вимови приголосних звуків. Вимова подвоєних приголосних (збіг і подовження). Вимова приголосного звука [р] у кінці слова й складу. Вимова приголосного звука [л]. Правила вимови звука [ф] і звукосполучення [хв]. Засоби милозвучності української мови. Залежність вимови [у] – [є], [і] – [ї] від поєднання звуків і їх місця в слові. Засоби милозвучності української мови. Орфоєпічний аналіз шляхом транскрибування прочитаного й почутого (тексти і

фономатеріали).

Тема 5. РОЛЬ МОВНИХ ЗВУКІВ ЯК ХУДОЖНІХ ЗАСОБІВ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ

Емоціографія як наука. Фоностилістика. Фоніка. Звуковий символізм. Символічні значення голосних і приголосних. Фонетико-стилістичні засоби увиразнення художнього тексту (асонанс, алітерація, звукова анафора, звукова епіфора, онопатопея).

Тема 6. ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 7. ОРФОЕПІЯ СЛОВА Й ФРАЗИ

Фонетична структура слова. Словесний наголос. Фонетичне слово. Акцентно- ритмічна структура фонетичного слова. Енклітики і проклітики. Удосконалення практичних навичок із теорії літератури (визначення рим, способів римування, віршових розмірів).

Тема 8. СЛОВЕСНИЙ НАГОЛОС

Характер і природа українського словесного наголосу. Функції наголосу. Акцентуаційна норма. Історія становлення акцентуаційних норм української літературної мови. Наголошення слів окремих частин мови: а) іменників; б) прикметників; в) числівників; г) дієслів; г) прислівників. Акцентуація українських та іншомовних прізвищ. Наголошування іменників у сполученні з кількісними числівниками. Дублетна акцентуація. Наголошування слів, у яких наголос виконує смислово (словорозрізнявальну) функцію. Роль наголосу при творенні граматичних форм слів. Словники наголосів.

Тема 9. СКЛАД І СКЛАДОПОДІЛ

Склад. Види складів. Фонетичний та орфографічний складоподіл.

Тема 10. ІНТОНАЦІЙНА ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Інтонація та її складові елементи. Роль інтонації в усному мовленні. Значення інтонування для філолога. Правила інтонування тексту. Фразовий наголос і його різновиди (наголос акцентної групи, синтагматичний, логічний та емпатичний). Мелодика. Основні види мелодики. Фразовий наголос і його різновиди (наголос акцентної групи, синтагматичний, логічний та емпатичний). Паузи, їх різновиди та роль в усному мовленні. Співвідношення пауз і розділових знаків.

Читання та орфоепічний аналіз текстів різних стилів. Партитура тексту.

Тема 11. ПІДСУМКОВЕ ЗАНЯТТЯ. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ.

3. Навчальні ресурси:

Навчальні ресурси розміщені за посиланням:

<http://moodle-gpk.msu.edu.ua:3002/course/view.php?id=322>

4. Перелік обов'язкових та вибіркових завдань, кінцеві терміни підготовки, схема їх оцінювання

Модульний контроль є необхідним елементом модульно-рейтингової технології навчального процесу. Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «**Орфоепічний практикум**» проводиться два рази на семестр згідно з розкладом модульних контролів, визначених навчальною частиною в межах годин, відведених на практичні заняття. До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які виконали всі види практичних завдань. До початку модульної контрольної роботи студенти повинні мати поточні підсумкові бали за практичні заняття та самостійну роботу. Максимальна кількість балів, одержаних під час контрольної роботи, становить 50.

Виконання модульної контрольної роботи передбачає теоретичні питання, тести та інші практичні завдання.

Перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться протягом двох тижнів після атестаційного тижня. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються.

Якщо студент набрав 60 і більше балів, то екзаменаційна оцінка може бути виставлена за результатами поточного оцінювання та модульного контролю на момент оголошення результатів. Якщо студент бажає поліпшити свою оцінку, він складає іспит за всією програмою навчальної дисципліни. При цьому в підсумковій оцінці не враховуються накопичені бали.

Здобувач вищої освіти, який не з'явився на модульну контрольну роботу або ж його модульна оцінка становить від 0 до 34 балів, зобов'язаний скласти (перескласти) модуль до початку

підсумкового контролю в строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені з деканатом факультету.

Підсумковим контролем з дисципліни «Орфоепічний практикум» визначено навчальним планом – залік.

Семестровий залік (далі – залік) – це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни – Орфоепічний практикум за семестр.

Залік з навчальної дисципліни для студентів денної форми навчання виставляється викладачем за результатами поточного контролю. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо студент виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни і його середньозважений бал знаходиться у межах 2,51– 5,00.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

— **«відмінно» (90 – 100 балів, А)** заслуговує студент, який виявив всебічне й глибоке знання програмового матеріалу, уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою, розуміє взаємозв'язок головних понять дисципліни та їх значення для майбутньої професії;

— **«добре» (82 – 89 балів, В)** заслуговує студент, який виявив повне знання програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу рекомендовану програмою, виявив систематичний характер знань з дисциплін і здатний до самостійного доповнення, але під час відповіді допустив деякі неточності;

— **«добре» (74 – 81 бал, С)** заслуговує студент, що виявив не цілком повне знання програмного матеріалу, не завжди успішно виконує передбачені програмою завдання, частково засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою, виявив не систематичний характер знань з дисциплін і не завжди здатний до їх самостійного доповнення і під час відповіді допускає деякі неточності;

— **«задовільно» (64 – 73 бали, D)** заслуговує студент, що виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією, уміє виконувати завдання, передбачені програмою, знайомий з основною рекомендованою літературою. Як правило, дана оцінка виставляється студентам, що допустили помилки у відповіді на заліку чи екзамені та при виконанні залікових або екзаменаційних завдань, але які володіють необхідними знаннями для їх усунення за допомогою викладача;

— **«задовільно» (60 – 63 балів, E)** заслуговує студент, що виявив часткове знання основного програмового матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за професією, не завжди вміє виконувати завдання, передбачені програмою, знайомий лише частково з основною рекомендованою літературою. Як правило, дана оцінка виставляється студентам, що допустили грубі помилки у відповіді на заліку чи екзамені та при виконанні залікових або екзаменаційних завдань, але які частково володіють необхідними знаннями для їх усунення за допомогою викладача;

— **«незадовільно» (35 – 59 балів, FX)** виставляється студенту, який виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань;

— **«незадовільно» (0 – 34 балів, F)** виставляється студенту коли протягом семестру він допустив грубі помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

У підсумку відповіді на білет підраховується середньозважений бал (в даному випадку середньозважений бал дорівнює середньоарифметичному), що є підсумковою оцінкою за залік для студентів заочної форми навчання.

Результати складання заліків оцінюються за національною двобальною шкалою: «Зараховано» чи «Незараховано» та відповідно до «шкали переведення середньозваженої оцінки в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS» у балах та оцінках ECTS і фіксується у відомості, заліковій книжці, індивідуальному плані студента.

Розподіл вагових коефіцієнтів оцінювання навчальної дисципліни
 Вид контролю: ЗАЛК

АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА (в т.ч. ІРС)		
ЗМ 1	ЗМ 2	
Лекційні, семінарські (практичні) заняття	Лекційні, семінарські (практичні) заняття	Контрольний захід (контрольна робота, тестування, колоквиум тощо)
T1, T2, T3... T6	T7, T8... T11	T1-T11
Середньоарифметичне оцінок за національною шкалою	Середньоарифметичне оцінок за національною шкалою	Оцінка за національною шкалою
0,3	0,3	0,4

**Самостійна робота студентів інтегрована з аудиторною роботою.*

5. Література

Основна

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посібн. К., 2006. 368 с.
2. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови: підручник. 4-те вид. К., 1972. Ч. I. 403 с.
3. Іщенко О.С. Голосні звуки української мови залежно від темпу мовлення. К., 2012. 222 с.
4. Кюнцлі Р.В., Пискач О.Д. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія: курс лекцій і практичних занять. Львів, 2010. 300 с.
5. Микитин-Дружинець М.Л. Українське усне мовлення: психо- та соціофонетичний аспекти: монографія. Одеса, 2019. 580 с.
6. Плющ Н., Бондаренко В. Сучасна українська мова. Орфоепія: навч. посібн. 2-ге вид. К., 2008. 271 с.
7. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів, 2020. 280 с.
8. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / за заг. ред. акад. АН УРСР І.К. Білодіда. К., 1969. 436 с.
9. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / за ред. А.К. Мойсієнка. К., 2013. 340 с.
10. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. А.П. Грищенка. 3-те вид. К., 2002. 439 с.
11. Сучасна українська мова: підручник / за ред. О. Д. Пономарева. 3-те вид. К., 2005. 488 с.
12. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський (співголова), О.О. Тараненко (співголова) та ін. 2-ге вид. К., 2004. 824 с.
13. Український правопис. К., 2019. 392 с.
14. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. 3-те вид. Івано-Франківськ, 2013. 332 с.

Допоміжна література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: навч. посібн. Львів, 2003. 432 с.
2. Багмут А. Й. Інтонація спонтанного мовлення. К., 1985. 216 с.
3. Бойко В. Проблема орфоепії української літературної мови. *Мовознавство*. 1987. № 11.

С. 12–14.

4. Борисюк І.В. Інтонація українського питального речення. К., 1975. 128с.
5. Вербич Н.С. Інтонація публічного виступу: основні напрями дослідження. *Мовознавство*. 2011. № 5. С. 90 – 94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2011_5_11
6. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові. К., 1984. 160 с.
7. Винницький В. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів, 2002. 578 с.
8. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. 5-те вид. Корсунь-Шевченківський, 2015. 912 с.
9. Кондор М. Питання фонетики, орфоєпії, графіки, орфографії в закарпатських граматиках другої половини XVIII – XIX ст. *Українське і слов'янське мовознавство: Міжнародна конференція на честь 80-річчя професора Йосипа Дзензелівського*. Ужгород, 2001. С. 262 – 266.
10. Михайличенко Н. Орфоєпічна культура телерадіожурналіста: Практикум. Львів, 2015. 112 с.
11. Симоненкова Л.М. Вивчення фонетики і морфології в умовах місцевих говорів. К., 1981. 134 с.
12. Синявський О. Норми української літературної мови / репринтне вид. К., 2018. 368 с.
13. Склярєнко В.Г. Історія акцентуації іменників а-основ української мови. К., 1969. 148 с.
14. Склярєнко В.Г. Історія акцентуації іменників середнього роду української мови. К., 1979. 111 с.
15. Тимошенко П.Д. З історії формування орфоєпічних норм української літературної мови (дожовтневий період). *Українське усне літературне мовлення*. К., 1967. С.114 – 124.
16. Томан І. Мистецтво говорити / перекл. із чеської В.І. Романця. 3-тє вид. К, 1996. 269 с.

Інформаційні ресурси в мережі «Інтернет»

1. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/>
2. Інститут української мови. URL: <https://www.nas.gov.ua/>

6. Політика викладача

Для успішного проходження курсу «Орфоєпічний практикум» та складання контрольних заходів необхідним є вивчення навчального матеріалу кожної теми, при цьому звертається увага на розуміння підходів і принципів, а не на запам'ятовування визначень, особливий акцент ставиться на формування професійної компетентності.

Вивчення навчальної дисципліни «Орфоєпічний практикум» потребує підготовки здобувачів освіти до різних видів аудиторної роботи. Кожне заняття передбачає попередню самостійну підготовку студентів до нього, відповідно до теми і питань до обговорення, а також завдань для самостійної та індивідуальної роботи. Під час підготовки до занять майбутнім фахівцям варто опрацювати не тільки конспект лекцій, але й додаткову літературу для більш ґрунтовного оволодіння теорією питання. Звертається увага на проблемні питання й педагогічні завдання підготовки фахівців; збагачення їх тезаурусу новою професійною лексикою, на формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Окремі аспекти навчального матеріалу, що подаються здобувачам вищої освіти для самостійного опрацювання представлені в підсумковому контролі. Здобувачі освіти на практичному занятті повинні:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати й доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стисло відповідь на поставлене запитання;
- доповнювати доповідача, брати участь у дискусіях;
- виконувати вправи, творчі завдання тощо.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали низький рівень засвоєння знань з основних питань теми.

Для успішного засвоєння курсу «Орфоєпічний практикум» здобувач вищої освіти повинен: уміти співпрацювати в різних формах: очній, дистанційній; брати активну участь в аудиторній роботі та онлайн заняттях; конструктивно підтримувати зворотній зв'язок; своєчасно виконувати завдання для самостійної роботи; займатися самоосвітою; дотримуватись норм і правил академічної

добросовісності; у навчальних ситуаціях діяти із позицій етичних норм та правил; брати участь у моніторингових дослідженнях (поточний контроль, модульний контроль, контроль самостійної роботи; підсумковий контроль).